

השיא של פרקי אבות: מאמרו של התנא הגר, בן הא הא

איך 'חסיד' מבין את המצב של "איש את רעהו חיים בלעו"? << איזה מסר בחיים אפשר ללמוד מהדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות? >> ומהו החידוש המיוחד בכלל "לפום צערא אגרא", שזכה להיות ה'סיום' של פרקי אבות כולם? << 'הדרן' על מסכת אבות, וניתוח דרך הלימוד המיוחדת במשנת הרבי - לקראת יומא דהילולא ג' תמוז

נקודה זו מודגשת מאוד בביאוריו של הרבי על פרקי אבות, שנאמרו על ידו בקביעות בכל 'התוועדות' שהתקיימה בשבתות הקיץ, שבהם נלמדים פרקי אבות - לפי המנהג. ולפעמים יש משימה קשה, כאשר לפנינו מאמר שלכאורה כל כולו אומר 'הלכה פסוקה', ובהשקפה ראשונה אין לו כל ענין ל'מילי דחסידותא', בשעה שהוא הלכה הכרחית השווה לכל נפש; וצריכים ללמוד את הפשט נכון, כדי לראות בכל מילה כיצד היא 'מילי דחסידותא' בלבד;

כמו כן, כאשר יש לפנינו מאמר שאמנם אינו הלכה ששייכת למסכת אחרת, אבל גם ל'מילי דחסידותא' לכאורה אינו שייך, משום

חז"ל אמרו (ב"ק ל, א): "האי מאן דבעי למיהוי חסידא כו' לקיים מילי דאבות". ומכאן, שכל ההנהגות וההוראות שבפרקי אבות הם 'מילי דחסידותא', היינו, שאין אדם מחוייב בהם מצד שורת הדין אלא עליו לקיימם מצד מדת חסידות.

מקומם של הלכות שמחוייבים בהם על פי 'שולחן ערוך' - הוא במסכתות אחרות, לא בפרקי אבות; פרקי אבות הם המקום בו מבוארים פרטי ההנהגות שאין מחוייבים בהם מצד הדין, והם באו להורות דרך לאדם שכבר שלם בענינים של עיקר הדין, והוא בא להוסיף ולהחמיר על עצמו במדת חסידות.

מאת הרב מנחם מענדל רייצס

לתגובות והערות: rizs@neto.bezeqint.net

או בטלפס' 08-6882799 / 050-4125205

אלא שבכל זאת הוא נקרא 'רשע' לפי אמות המדה ה'חסידיות' של פרקי אבות: 'רשע חסיד'...

התנא קורא לו רשע לא מפני הנהגתו בפועל, אלא מפני אמירתו: "האומר .. שלך שלי ושלי שלי - רשע". אמנם בפועל הוא מפזר צדקה לעניים ביד רחבה, אך הוא מדגיש בפני העני כי בעצם "שלי שלי ושלי שלי", ואין זאת אלא שהוא עושה לו טובה גדולה ונותן לו בנדיבות לבו. מחדש התנא, שעל שום אמירה זו בלבד הוא נקרא - לפי קנה המידה של 'מילי דחסידותא' - בשם 'רשע'.

לפי ההדגשה הזו על ענין האמירה מקבלת גם הפיסקא שלפני כן משמעות עמוקה יותר: "האומר .. שלי שלך ושליך שלך - חסיד". מדובר באדם שרוצה לתת לצדקה ביד רחבה, אך אין לו; אם כן, ייתכן אפילו בפועל הוא נותן פחות מ'ה'רשע החסיד' המוזכר.

ומכל מקום, הוא משתדל לפייס את העני בדברים, ואומר לו שבעצם "שלי שלך ושליך שלך": כרגע אין לי, אולם אם היה לי - בוודאי היית מקבל ממני, בזכות ולא בחסד, כי הרי "שלי שלך"! מחדש התנא, שעצם ההרגשה הטובה שהוא נותן לעני על ידי אמירתו, למרות שבפועל אין לו לתת, מזכה אותו בתואר 'חסיד' מושלם.

וכיוצא בזה, אם כי בהדגשה הפוכה. "ארבע מדות בהולכי בית המדרש: הולך ואינו עושה - שכר הליכה בידו; עושה ואינו הולך - שכר מעשה בידו; הולך ועושה - חסיד; לא הולך ולא עושה - רשע" (פרק ה משנה יד).

ושוב הפיסקא האחרונה נראית כמיותרת בפרקי אבות: כלום זה מה שצריך ללמד את ה'חסיד' - כי מי ש"לא הולך ולא עושה" הוא 'רשע'?

יש כאן עוד דקדוק שהעירו עליו המפרשים.

שבהשקפה ראשונה אין בו הוראה כלל! לא הוראה 'הלכתית', ולא הוראה 'חסידי'ת'. יש כאן לכאורה רק סיפור בעלמא, שאין בו לקח והוראה ב'מילי דחסידותא'.

כאן צריך להעמיק בתוכנו של הסיפור, ואז מגלים שהסיפור אינו רק סיפור דברים סתמי, אלא שהוא 'סיפור חסידי' - סיפור עם משמעות והוראה עבור ה'חסיד' שלומד את פרקי אבות ומחפש 'מילי דחסידותא'.

איך הגיע 'רשע' לקהילת החסידים?

נתחיל מהמאמרים ה'דיניים' לכאורה.

"ארבע מדות באדם: האומר שלי שלך ושליך שלי - עם הארץ. שלי שלי ושליך שלך - זו מדה בינונית, ויש אומרים: זו מדת סדום. שלי שלך ושליך שלך - חסיד. שלך שלי ושלי שלי - רשע" (פרק ה משנה י"ד).

הפיסקא האחרונה נראית לגמרי לא שייכת למקומה - מסכת אבות: כלום צריך להשמיע בפני ה'חסיד' הלומד את פרקי אבות שמי שאומר "שלי שלי ושלי שלי" - "אין מדקדק על ממון חבירו" (לשון המהר"ל), "שחומד ממון אחרים ואינו רוצה להנותם" (לשון מחזור וויטרי) - הוא 'רשע'? דבר זה, שאין לו לאדם להיטיב לעצמו על חשבון אחרים ("שלי שלי") ואדרבה: הוא צריך להיטיב לאחרים מתוך שלו, היא דין מפורש בהלכות גזילה ובהלכות צדקה!

מחדש הרבי ב'ביאורים לפרקי אבות', שבאמת ה'רשע' המדובר כאן אינו רשע רגיל, רשע לפי אמות המידה של שולחן ערוך חושן משפט. מדובר כאן באדם שנוהר מלהשתמש בממון חבירו, והוא מתנהג לפי הדין - ואף לפני משורת הדין - ומפזר צדקה לעניים ביד רחבה;

המשנה הרי באה לפרט לנו "ארבע מדות" בתוך "הולכי בית המדרש" - אולם המדה הרביעית, "לא הולך ולא עושה", היא אינה בכלל "הולכי בית המדרש"! ואיך יש פה, אם כן, ארבע מדות בתוך הולכי בית המדרש!?

מבאר הרבי:

באמת מדובר כאן על אחד שמוגדר כ"הולכי בית המדרש", משום שהוא בדרך כלל הולך, לומד ועושה. אלא, שאירע לו אונס, ומסיבות שאינן תלויות בו נבצר ממנו הן ההליכה לבית המדרש והן העשייה. בקנה מדה של שורת הדין אי אפשר לבוא אליו בטענות, אולם לפי קנה המידה המחמיר של פרקי אבות - הוא נקרא בשם "רשע", כדי לעוררו לעשות על כך תשובה.

נכון שהוא אנוס בכך, אולם עצם העובדה שקרה לו אונס מהווה אות וסימן שחסר לו בענין זה. וכפתגם הידוע של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, ש"אפילו צדיק גמור המתבטל מתלמוד תורה מחמת חלישות הגוף חייב לעשות תשובה שלימה מעומקא דליבא". נמצא, איפוא, שה'רשע' המדובר כאן הוא בעצם בדרגא די גבוהה ו'חסידית'...

"חיים בלעו"

- במובן עמוק ונפשי

גם במשנה הבאה מתעוררת הקושיא הרגילה: מה למשנה זו ול"מילי דחסידותא"? - אלא שכאן נראה שהקושיא גדולה שבעתיים:

"רבי חנינא סגן הכהנים אומר: הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו" (פרק ג משנה ב).

איזה חידוש יש כאן בשביל ה'חסיד'? אם באים לומר לו ש"איש את רעהו חיים בלעו" הוא דבר גרוע שיש להישמר ממנו - קרי: "לא תרצח", וכיוצא בזה - מאי קא משמע לן?! ואם פשוט באים ליעץ לו להתפלל בשלום המלכות, כדי שהוא ומשפחתו יישארו בחיים ולא יבלעו על ידי אחרים - הרי גם זו מצוה מפורשת שאדם צריך להתפלל על כל מחסורו ובוודאי גם על הצלת חייו!

נקודת הביאור היא ('לקוטי שיחות' חלק יז בסופו), כי כשם שאינו דומה ה'רשע' של פרקי אבות לה'רשע' הרגיל בכל מקום, כך לא הרי ה'חיים בלעו' של פרקי אבות כהרי ה'חיים בלעו' במובן הפשוט וה'מפחיד' של המלים. ה'חיים בלעו' של 'מילי דחסידותא', וכך גם ה'מוראה של מלכות' בקנה מדה זה - משמעותם נעלית ועדינה לאין ערוך מאשר המשמעות הרגילה והפשוטה של הדברים.

והכוונה מדויקת היא בלשון "חיים בלעו" -

כה מפחיד, וה"מוראה של מלכות" אינו כה 'פוליטי'... הכל 'קופץ כיתה' למשמעות אחרת ומרוממת.

סיפורים 'חסידיים'

ומכאן למשנה 'סיפורית': "עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות" (פרק ה משנה ו).

מה 'חסידי' במאמר זה? מבאר הרבי: התנא מלמד אותנו עד כמה צריכים לייקר כל רגע ורגע. גם כאשר נשאר רגע אחד בלבד, ולא עוד אלא שרגע זה הוא ב"ערב שבת בין השמשות", כבר 'חצי שבת' - יש לנצל רגע זה כדי לפעול בעולם! ולא פעולה אחת בלבד, אלא "עשרה דברים" - ואף יותר (כפי השיטות החלוקות בהמשך המשנה).

זוהי ההוראה הכללית של המשנה הזאת, יוקר הזמן וחשיבותו; בשיחה נוספת ('לקוטי שיחות' חלק יז בסופו), מתייחס הרבי לפרט אחד מתוך המשנה, הפרט האחרון: "ואף צבת בצבת עשויה".

פשט הענין הוא, כמבואר במפרשים, שבערב שבת בין השמשות נבראה הצבת הראשונה בעולם; והמטרה בבריאתה לא היתה בשביל עצמה, אלא אך ורק בכדי לאפשר עשיית צבת נוספת. זהו הפירוש "צבת בצבת עשויה": הצבת נבראה כדי שיוכלו ממנה לעשות צבת נוספת, לא היתה בה מטרה ותכלית לעצמה.

ושוב נשאלת השאלה: מה לומד ה'חסיד' מעובדה מעניינת זו של הצבת ובריאתה? מאי נפקא מינה ל'מילי דחסידותא'?

אלא, שבכך למדנו את חשיבותו של "הכשר מצוה". לפעמים נדרש האדם להתעסק בדבר לא תכליתי, דבר שאין מטרה בו בעצמו, אלא הוא רק אמצעי ומכשיר לדבר אחר - שדוקא

מדובר כאן ב'בליעה' בלבד, ולא חלילה בהריגה או גזילה:

יש לך אדם שהוא מלא מעלות ומדות טובות, אדם מושלם בתורה ובמצוות, והוא מעוניין 'בלוע' את חבירו הנחות ממנו בדרגה. והיינו, שהוא רוצה להשפיע על חבירו מתכונותיו ומדותיו הטובות, וכך 'יבלע' חבירו בתוך מציאותו שלו הטובה והחיובית.

הרי אם חבירו יישאר כמות שהוא מצד עצמו - סיכוייו להצלחה קטנים הם; עדיף איפוא שהוא 'יבלע' בתוך מציאותו שלו, יגרו אחריו ויהיה ממושמע אליו, ודבר זה יהיה לו לזכות ולתועלת רבה.

מחשבה זו אינה כה מופרכת, ומבחינה הגיונית היא די מתקבלת ועולה על הדעת. אלא שאף על פי כן מייעץ התנא ל'חסיד', השואף לדרגא של 'מילי דחסידותא', כי עליו להימנע ממצב כזה של "חיים בלעו", - כי סוף סוף יש כאן ענין של גאוה וישות מסויימת -

והעצה לכך היא: "הוי מתפלל בשלומה של מלכות". כין שמדובר כאן ב'חסיד', הוא יודע וחס שה'מלכות' כאן למטה והמורא מפניה אינה אלא השתקפות של 'מלכותא דרקיעא' של הקב"ה, וכאשר הוא מתבונן ומתפלל על 'מוראה של מלכות' הוא חי בכך את היראה מפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

כאשר הוא חי וחווה מחדש יראה זו, הרי זה מעורר אותו שלא להגיע להתנשאות זו מעל יהודי שני - כי לגבי מלכותו יתברך הרי "השוה ומשוה קטן וגדול", והגדול שבגדולים אינו תופס מקום בדיוק כמו הקטן שבקטנים, כך שאין לו להתנשא כלפי יהודי שני - אפילו אם מדובר לכאורה בהתנשאות חיובית בעלת תוכן נכון.

נמצא, איפוא, שה"חיים בלעו" שבמשנה אינו

גם באים לעורר אותנו על האפשרות והדרישה לעבוד את ה' בדרך 'ניסית', מעל להגבלות הטבע ולפנים משורת הדין;

אך איזה מוסר השכל יש לנו מפרט זה של "לא הפילה אשה מריח בשר הקודש"? - מבאר הרבי ('ביאורים לפרקי אבות' על אתר):

יש כאן הוראה מיוחדת לנשים 'חסידיות', שאכן רוצות למלא את רצון ה' במילואו, והן מעלות סברא הגיונית לכאורה, כי על ידי מיעוט הילודה יהיה להם יותר זמן לעסוק במעשים טובים, יהיה להם יותר כסף לצדקה, וכן הלאה.

על כך מלמדנו התנא: "לא הפילה אשה מריח בשר הקודש!" "בשר הקודש" - היינו: 'דברים טובים' הבאים מצד הקדושה האמיתית - אינו יכול לגרום חלילה למניעת לידתו של ילד יהודי...

"לפום צערא - אגרא". פשיטא!...

הסיום של פרקי אבות, לפי כמה נוסחאות (וראה 'מדרש שמואל' סוף פרק ה), הוא בדברי התנא "בן הא הא", שאומר: "לפום צערא אגרא", והיינו: "כפי רוב הצער שאתה סובל בלימוד התורה ועשיית המצוה, יהיה שכרך מרובה" (פירוש הברטנורה).

לאחר ש'טעמנו' קצת מההשקפה המיוחדת וה'חסידית' של פרקי אבות, נראית משנה זו מיותרת לגמרי בפרקי אבות, ומכמה צדדים:

לכל לראש, מה בכלל החידוש במשנה? הרי דבר זה - שמשלמים לפועל את שכרו לפי מדת הצער וההשקעה שלו (ולא רק לפי התוצאה והרווחים) - הוא דבר פשוט והגיוני, המקובל בפשטות ביחסי פועל ובעל הבית. ואם כן, כיון שדבר זה ידוע ממקומות רבו מלספור בדברי חז"ל, שהקב"ה דורש מאמץ ויגיעה

שם נמצאת המטרה. לפעמים אפילו מדובר באמצעי רחוק, שהוא אפילו לא מסייע ישירות לדבר שבו מתבצעת המטרה, אלא רק דרך עוד כמה 'אמצעים' בדרך - כך שלמעשה הוא רחוק מאוד מן המטרה והתכלית, ולכאורה הוא טפל וחסר חשיבות עצמית.

על כך מלמדת המשנה, שהקב"ה בכבודו ובעצמו טרח להתעסק בבריאת צבת כזאת שלא נבראה בשביל עצמה אלא רק בשביל עשיית צבתות אחרות. אם הקב"ה 'מרשה לעצמו' להתעסק בדברים ש'אינם תכליתיים' והם משמשים בתור אמצעי בלבד - מותר ומצוה גם על האדם לעסוק בענינים כאלו, אף שהם בגדר "הכשר מצוה" בלבד, ואינם חלק מן המצוה בעצמה.

[הרבי הביא בענין זה את דברי הגמרא על רבי חייא (כתובות קג, ב), שטרח בעצמו לא רק בעצם הלימוד עם ילדי ישראל, אלא גם בכל ההכנות לכך: הוא בעצמו טרח בהכנת המצודות, צידת הצביים, הפשטת העור, הכנת הקלף וכתובת החומשים - בכל הדברים הללו טרח רבי חייא בכבודו ובעצמו, לא על ידי תלמידיו ועבדיו!].

"הצבת בצבת עשויה" אינו רק סיפור גרידא, אלא הוראה חשובה לחיים.

ולמשנה נוספת של 'סיפורים', שגם בה מאיר הרבי את עינינו בלימוד מוסר ההשכל ממנה ל'מילי דחסידותא', הן מכללות המשנה - והן מהפרטים שבתוכה: "עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש" (פרק ה משנה ה), והמשנה מונה את עשרת הנסים, כשהראשון שבהם הוא: "לא הפילה אשה מריח בשר הקדש".

ובכן, ההוראה הכללית מנסי המקדש היא כפולה: נסים אלו מעוררים אותנו להוסיף בצפיה לגאולה ובעשיית מעשים טובים שיוזרו את בנין בית המקדש וחזרת עשרת הנסים - והם

עשה שליח שליחותו .. שכרו להביא תפוחים לחולה, והלך והביא, ומצאו שמת או שהבריא [=היינו, שהשליחות התבררה כמיותרת ובלתי מועילה] - לא יאמר טול מה שהבאת בשכרך, אלא נותן לו כל שכרו."

ובנידון דידן, כיון שהקב"ה 'שכר' את בני ישראל לעסוק בתורה ולקיים מצוות מתוך עמל ויגיעה, פשוט שה'תשלום' יהיה לפי מדת הטירחה, גם אם היא היתה אולי מיותרת, "דהרי כבר עשה שליח שליחותו!" מהו החידוש, איפוא, ב"לפום צערא אגרא"?

אך אפילו אם נצליח למצוא איכשהו כיצד יש בהנהגה זו - תשלום השכר לפי מדת הצער - חידוש מיוחד, עדיין קשה להבין איזה מסר יוצא ממנה לענין "מילי דחסידותא", ובפרט בסיום של פרקי אבות:

יהודי שהולך בדרכים של פרקי אבות, וכבר למד והפנים את כל ההוראות של פרקי אבות

בקיום המצוות, וידועה הדרשה על הפסוק "אם בחוקותי תלכו" - "שתהיו עמלים בתורה .. שהמקום מתאוה שיהו ישראל עמלים בתורה" ('תורת כהנים' תחילת פרשת בחוקותי), פשוט וברור ש'תשלום השכר' יהיה לפי העמל והיגיעה!

וכלום 'נחשד' הקב"ה לקפח שכר כל בריה? אם יהודי קיים את ציווי ה', עמל וטרח בלימוד התורה בכל כחו, ולמרות כל יגיעתו לא הצליח כל כך מפני סיבות שאינן תלויות בו - כלום יעלה על הדעת שהקב"ה לא יתן לו את שכרו משלם?! וכי מה הוא אשם!?!...

והרי דבר זה - שמשלמים לפועל לפי מדת יגיעתו, גם אם לא הצליח כל כך - אינו הנהגה של לפנינים משורת הדין, "מילי דחסידותא"; זאת היא הלכה פסוקה, משורת הדין גרידא, ב'חושן משפט' (סימן שלה): "השוכר את הפועל להביא לו שליחות ממקום למקום, והלך ולא מצא שם מה שיביא, נותן לו שכרו משלם, דהרי כבר

עד כה, הוא בוודאי אדם כזה שעובד את ה' לשמה - לא לשם שכר וריווח. הרי עבודה לשם שכר שייכת רק ל"עמי הארץ והנשים והקטנים" (רמב"ם הלכות תשובה פרק י), ופשוט שמי שאוחז בדרגא של "מילי דחסידותא", אינו עובד בדרך זו - אלא לשם שמים בלבד.

אם כן, יהודי כזה בכלל לא חושב על השכר, והוא מוכן להצטער ולהתייגע בלימוד התורה וקיום המצוות רק בגלל ציווי ה', ללא מחשבות על שכר ורווחים צדדיים. לשם מה, איפוא, צריך לספר לו כי "לפום צערא אגרא", בשעה שהוא מצטער ומתייגע גם לולי זאת - מצד עצם רצון ה'?

ובמלים פשוטות: אחת ההוראות הראשונות שבמסכת אבות (פרק א משנה ג) היא "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הווי כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס" - ואיך יתכן שלאחרי קיום הוראה זו, וכל ההוראות שלאחריה ועד לסיום המסכת, הרי כשמגיעים לסוף המסכת ממש, השיא של "מילי דחסידותא", שוב אין לנו דרך אחרת לעודד את ה'חסיד' ולחזקו ביגיעתו בתורה אלא באמצעות ... 'אגרא': פרסים ומתנות!...

"מי ביקש זאת מידכם"?!?

הרבי מבאר את הענין ב'הדרן' ארוך, ונקודת הענין היא כך:

הצער שעליו מדברת המשנה, אינו צער רגיל כתוצאה מיגיעה בלימוד התורה וקיום המצוות, צער כזה שהאדם נצטווה עליו. על צער כזה אין חידוש בכך שמגיע עליו שכר - ומצד שני, צער כזה מקבל על עצמו ה'חסיד' באהבה, גם אם לא יבטיחו לו שכר על כך, בהתאם למאמר של "הווי כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס";

המדובר במשנתנו הוא בצער מסוג אחר, צער שמקבל על עצמו ה'חסיד' של 'פרקי אבות' - מדעת עצמו, צער כזה שלא נצטווה עליו ואינו מחוייב בו. וכמו: קבלת הידור מצוה, הנהגה טובה, מינוי לדבר שבקדושה, וכיוצא בזה.

בנוגע לצער מסוג זה, יש בהחלט סברא לומר שצער זה אינו רצוי ומקובל אצל הקב"ה, ולא מגיע עליו שכר [ויצויין: אמנם ה'חסיד' אינו חושב על השכר, כאמור, אך המשנה משתמשת במושג השכר בתור ביטוי של הנחת רוח שנפעלת אצל הבורא כתוצאה מהמעשה] - כי לפעמים צער זה, התחייבות חדשה זו, מביאה לנזק עוד יותר מתועלת.

ולמה הכוונה? - נקח לדוגמא יהודי שקיבל על עצמו מינוי ותפקיד שלא היה מחוייב בו, ומאיש פשוט ו'רגיל' הפך לאדם 'חשוב' ובעל תפקיד ציבורי, דבר שמביא עמו כמובן "צער" ויגיעה נוספת. הסברא אומרת כי דבר זה רצוי בעיני הקב"ה, והוא בודאי ישלם לו את שכרו על ה'צער' הנוסף שקיבל על עצמו לפנים משורת הדין, וכמאמר: "העוסקים בצרכי ציבור באמונה - הקב"ה ישלם שכרם"; אולם קיימת גם סברא נגדית:

מינוי חדש זה, דורש מהאדם שהתמנה לכך להתנהג בצורה שונה וטובה יותר מכפי שהתנהג קודם לכן. גם אם קודם לכן, מצד דרגתו ה'פשוטה', לא היה פגם במעשה מסויים - הרי עתה, כאשר יש לו תפקיד מכובד וחשוב, ורואים בו דוגמא חיה, הרי לכל מעשה 'קטן' שלו חשיבות כפולה: הרי אנשים מסתכלים עליו ולומדים ממעשיו, והאחריות היא איפוא גדולה הרבה יותר.

[וכדברי הרמב"ם (הלכות יסודי התורה סוף פרק ה): "ויש דברים אחרים שהן בכלל חילול השם. והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות, דברים שהבריות מרננים

אולם מדת חסידות היא, ש"מצוה היא לעשות לו לפני משורת הדין וליתן לו שכרו" (טור חושן משפט סימן דש). -

אלא שבעומק יותר, במקרה שלנו ה'מדת חסידות' של הקב"ה היא אף גדולה יותר, שכן במקרה של הפועל הרי בעל הבית שוכר במפורש את הפועל, ובכך קיבל על עצמו אחריות מסויימת בנוגע לשכרו, מה שאין כן ב"מילי דחסידותא" שהאדם קיבל את הדבר על עצמו מדעת עצמו, מבלי שציוו אותו על כך במפורש, ואם כן הנזק אמור היה להתייחס אליו בלבד - ובכל זאת, הקב"ה מתחשב בצער ויגיעתו, ונותן לו על כך שכר.

לפי ביאור זה מובן בפשטות הקשר של המשנה הזאת לפרקי אבות, וגם העובדה שהיא המסיימת את פרקי אבות היא אופיינית, כי משנה זו מדגישה בחשיבות יתירה את כל עולם המושגים של פרקי אבות - "מילי דחסידותא", הנהגות טובות שאדם מקבל על עצמו לפני משורת הדין, מתוך צער ויגיעה יתירה; שאפילו כאשר מסיבה כלשהי מביא הענין אולי לנזק מסויים, גם אז הוא מביא עמו שכר, בהיותו בסך הכל דבר טוב וחיובי!

גַּר צַדִּיק, כָּל הַכְּבוֹד לָךְ שֶׁהַתְּגִיירָת!

וכאן מוסיף הרבי נקודה מעניינת:

מי שאמר מאמר זה של "לפום צערא אגרא", הוא התנא "בן הא הא", שהיה גר. מכאן מקור שמו ה'מוזר', "בן הא הא": "בן אברהם ושרה שניתוסף ה"א בשמם" (תוספות חגיגה ט, ב).

לפי הביאור האמור - נבין היטב את הקשר בין המאמר לבין אומריו:

ענין זה של "לפום צערא אגרא", שהקב"ה משלם לאדם על צער שהוא קיבל על עצמו

אחריו בשבילם, ואף על פי שאינן עבירות - הרי זה חילל את השם .. הכל לפי גדלו של חכם צריך שידקדק על עצמו ויעשה לפני משורת הדין".

ובכן, אם חלילה אדם זה אינו עומד בכך, אינו נזהר מספיק במעשיו בהתאם למעמדו החדש, הדבר מביא לנזק גדול של חילול השם, ויצא שכרו בהפסדו!

נמצא, איפוא, שאין זה כה מובן מאליו שהוא יקבל שכר על הצער הנוסף שקיבל על עצמו - אדרבה: אולי עוד יאמרו לו שהצער שקיבל על עצמו היה מיותר, והוא לא היה צריך לקחת זאת על עצמו מלכתחילה; "לא מדובשיך - ולא מעוקצין"...

על כך מחדשת לנו המשנה: "לפום צערא - אגרא". כאשר יהודי מתנהג בהנהגה של "מילי דחסידותא", לא מסתפק במה שמחוייבים בו - ומקבל על עצמו צער נוסף, תפקיד חדש מעבר להכרח, לשם שמים, הרי הדבר רצוי בעיני הקב"ה והוא יתן לו על כך שכר.

אפילו אם צער זה התברר אחר כך כמיותר במידת מה, ובפועל אף גרם לנזק - גם אז מתחשב הקב"ה במידת הצער (כי הקב"ה נוהג אף הוא באופן של "מילי דחסידותא", לפני משורת הדין...) ומקבל לרצון את הצער והיגיעה של יהודי, עד כדי תשלום שכר.

[בהמשך להשוואה מקודם לדיני פועל ב'חושן משפט', המקרה שלנו - אדם שקיבל על עצמו מינוי חדש ורצוי, אך לא נזהר כראוי והדבר הביא לנזק - דומה למי ששכר פועל שיעביר לו חביות ממקום למקום, וכתוצאה מחוסר הזהירות של הפועל נשברו החביות.

מצד שורת הדין, לא זו בלבד שאין בעל הבית צריך לשלם לפועל, אלא עוד זאת שהפועל צריך לשלם על החביות שנשברו בפשיעתו;

- שהרי כל עוד היה גוי רגיל ולא התחייב בתרי"ג מצוות, לא נדרש לשמור כמעט מאומה וקל היה לו להיות גוי הגון וכשר מ'חסידי אומות העולם'; ועתה, כאשר הוא נכשל ולא מקפיד על דקדוק קל אחד הרי שהדבר נחשב לו לחטא ועון והוא נקרא 'רשע'. נמצא, איפוא, שדוקא קבלת עול המצוות גורמת לו במקרים מסויימים לעבירות נוספות שלא היו לו בתור גוי! -

בכל זאת מתנהג הקב"ה ב'מדת חסידות', ומשלם לגר את שכרו המלא על כך שקיבל על עצמו צער וטירחה קשה זו של חיים יהודיים, "ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלימה" (רות ב, יב). תשלום השכר הוא לפי מדת הצער וההשקעה שלו, למרות שהוא לא הצטווה בצער זה, וגם במקרה שההשקעה שלו הביאה עמה הפסדים וכשלונות מסויימים.

לאור כל זה יתבאר באופן נפלא מדוע נבחר דוקא המאמר הזה של בן הא הא, גר הצדק, להיות ה'סיום' וה'הדרן' של פרקי אבות:

ללא שנצטווה על כך, וגם אם אותו הצער הביא בסוף לנזק מסויים - בכל זאת מתנהג הקב"ה במדת חסידות ומשלם לו על צערו, מתבטא באופן ברור ושקוף ביותר בענין הגירות.

גר שנתגייר וקיבל עליו תורה ומצוות, קיבל על עצמו למעשה 'צער' גדול, המקיף את כל חיי האדם ובכל שעות היממה - תרי"ג מצוות, בשעה שהוא לא נצטווה על כך כלל! - אין שום מצוה להתגייר, וכשכא אדם להתגייר משתדלים לדחות אותו ולהסביר לו שאין שום צורך בכך. וכאשר הוא בכל זאת מתגייר ומקבל על עצמו חיים כה 'קשים' - הרי זה מדעת עצמו ובחירתו המלאה.

ועל כך הוא החידוש של "בן הא הא", שבעצמו עבר חווייה זו של גירות, "לפום צערא - אגרא":

למרות שמדובר בצער שהאדם קיבל על עצמו ללא שום מצוה על כך, ולמרות שקבלה זו עלולה להביא עמה ברוב המקרים גם נזק, ו'יצא שכרו בהפסדו',

המוסר והחסידות. הוא עשה זאת מבלי כל חיוב כלל!

זה מבחינה 'איכותית'; וגם מבחינה 'כמותית' - אצל הגר ה"מילי דחסידותא" אינם מתבטאים בפרט אחד או שנים, אלא כל חיי היהדות שלו, ובעצם: כל חייו, הם ממדת חסידות! כל זה שהוא יהודי הוא דבר ש"לפנים משורת הדין". בגר צדק מתמצה למעשה כל הענין של פרקי אבות - "מילי דחסידותא" - בצורה המלאה והמקיפה ביותר; השיא של ה'חסידות' הוא בגר.

ונסיים בלשון הרבי:

"אלא שאף על פי כן, נאמר זה ("לפום צערא אגרא") סתם, לכל ישראל - לפי גם בן ישראל שמקבל עליו צער נוסף (בתורה ומצוות) שאינו מחוייב בו מעיקר הדין, ובפרט כשמקבל עליו ענין דשינוי והיפך טבעו שנברא בו ורגילותו, מצד גודל הצער (היפך טבע בריאתו), הרי זה קבלה חדשה לגמרי - הרי בענין זה הוא דוגמת גר".

פרקי אבות עוסקים, כאמור, ב"מילי דחסידותא", ענינים שאינם מחוייבים על פי שורת הדין, והאדם מקבל על עצמו מרצונו הטוב, לפנים משורת הדין. ושלמות הענין של "מילי דחסידותא" היא דוקא אצל גר צדק, כזה שלא נולד יהודי:

יהודי מלידה - הרי רובם ככולם של הדברים הוא מחוייב בהם מצד שורת הדין. וגם באותם דברים מיוחדים שאין עליהם חובה מפורשת והם נחשבים "מילי דחסידותא" - הרי אי אפשר לומר שהוא פטור מהם לגמרי, שהרי סוף סוף יהודי מחוייב לשמש את קונו בכל הכחות שלו ולעשות כל מה שביכולתו להגיע למדריגה הכי נעלית האפשרית. ובלשון חז"ל (תנא דבי אליהו רבא, פרק כה): "שכל אחד ואחד חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב";

דוקא בגר צדק יש את הענין של "מילי דחסידותא", באמת ובשלימות. לא היתה עליו שום חובה להתגייר, לא מדאורייתא ולא מדרבנן, לא מכח פרקי אבות ולא מכח תורת

לעילוי נשמת הרה"ח

דובער אליעזר

בן המשפיע המפורסם הרה"ח שלמה זלמן ע"ה

האולין

נלב"ע ו' תמוז תנש"א

הוקדש על ידי בני משפחתו לאויש"ט